

Trojeborgarnas gåta äntligen löst?

*Finländsk forskare tror sig ha kommit den urgamla
hemligheten på spåren.*

En ung finländsk konsthistoriker, Lars Ivar Ringbom, har ägnat ingående forskningar åt de gamla s. k. trojeborgarna, dessa egendomliga anläggningar av sten och torv som finnas litet varstans längs kusterna och som vi ha ett vackert exemplar av vid Galgberget norr om Visby. Den märkvärdiga labyrintformen har alltid satt folkfantasin i rörelse och vållat forskarna huvudbry, men hr Ringbom tror sig nu ha kommit gåtan på spåren. I en nyligen utkommen essäsamling, »Konstevolutioner», visar han hur labyrinterna kunna ha konstruerats med en s. k. snörpassare och ger även en mytologisk förklaring till trojeborgarna, som han anser leda sina anor ända till den grekiska antiken.

I Stockholms-Tidningen har författaren GUSTAF NÄSSTRÖM lämnat en intressant redogörelse för Ringboms teorier, och vi tillåta oss att återge ett avsnitt ur artikeln.

Längs kusterna vet folk berätta, att sådana trojeborgar eller labyrinter byggts av sjömän ända in på 1800-talet, och äldre, stadgade sommargäster i kavajkostym och stjärkkrage bruka berätta för grannarna på pensionatet, att den gamla trojeborgen i trakten härstammar från bronsåldern och att den använts för något slags dyrkan av solguden, skriver hr Näsström bl. a.

Så kommer dr Ringbom spetande med sin snörpassare in i stenrundlarna. Nu visar det sig, att trojeborgen inte består av koncentriskt cirklar utan av en spiral, vars rundlinjer bindas ihop till olika figurationer på bägge sidor om den radie, som sticker in till trojeborgens mitt från en punkt på omkretsen. Och han föreställer sig, att den, som ritat upp planen för en sådan labyrint, slagit ner en påle i mitten, bundit ett snöre vid den, fäst andra ändan av snöret kring sin arm och sedan sprungit runt pålen i allt snävare ringar, medan snöret lindat upp sig kring hans arm. Så har trojeborgen fått sin spiral-planform och stenar och grästorv lagts ut.

Men dr Ringbom nöjer sig inte med detta. Han frågar sig strax: varifrån har denna spiralplan kommit? Och liksom tidigare forskare i ämnet lockas han oemotståndligt till Knossos på Kreta, hemvist för sagan om Theseus, som räddas av Ariadnes tråd ur Minotauros' labyrint. I Italien har man hittat en etruskisk vas från 600- eller 500-talet f. Kr., dekorerad med en typisk trojeborgsplan, ur vilken ett par ryttare rida ut, och på själva borgen läser man i fornitalienska bokstäver ordet: truaia. Ett par hundra år yngre är ett silvermynt från Knossos, som bär just trojeborgsplanen i samma utformning som

den har i det förhistoriska Sverige. Men denna trojeborg är icke någon bild av Minotauros' labyrint utan av den dansplats (choros), som enligt Iliaden byggdes av Daidalos för att fira Theseus' befrielse.

I Daidalos ser dr Ringbom företrädaren för en snörpassar-ornamentik, som föregick den klassiska stilens geometriska ornament, tecknade med linjal och vinkelpassare. Och han tänker sig, att Daidalos anordnat den där dansplatsen med hjälp av en snörpassare, alltså i spiralform, och att han använt snöret som en hyllningsgård till den tråd, varmed Ariadne visade Theseus vägen ut ur Minotauros' labyrint. Till minne av befrielsen dansade man på ön Delos ett slags snör- eller banddans, stundom kallad geranos eller tranedans, emedan de stigande och sjunkande rörelserna liknade tranornas i deras dans. I mitten stod en yngling och höll den ena ändan av ett antal band i handen och i trojeborgens vindlingar dansade ynglingar och flickor med de spända bandens andra ända i sin hand i vidare och snävare kretsar. Långt in på 1800-talet har en dylik banddans fortlevat på Kreta och Sicilien, och den har tydligen förekommit även i Norden, t. o. m. under samma namn av tranedans.

Vid sidan av troje- eller tranedansen hör man också talas om en trojelek, som uppenbarligen leks på hästryggen. Man känner den främst från Rom. Den var en stridslek, och den avsåg troligen att åskådliggöra, hur Theseus högg tjurhuvudet av Minotauros. Kanske hade någon av deltagarna i trojeleken ett tjurhuvud på sig, och det slets av, när rytartkamraterna virvlade runt honom och snappade efter huvudet med sina rep, som förbundo dem med en beriden rep-hållare i trojeborgens mitt. Även den leken har vandrat norrut, ehuru de unga deltagarna ridit på varandra i stället för på hästar, och man känner den också på nordisk mark. Kanske är det ur denna trojelek, som medeltidens torneringslekar utvecklats.

Dr Ringbom vill inte binda sig vid någon bestämd tidpunkt för när trojedans och trojelek gjort sitt intåg i Norden. Han nöjer sig med att konstatera, att dessa gamla lekformer tydligen upphört under 1400-talet, då de gamla sirliga och ur rituella lekar uppkomna ringdanserna avlösts av mera hetsiga, hopande och stampande dansformer, medeltidens hot jazz, som följde i digerdödens spår ungefär som vår tids saxofonskumpande följt i världskrigets.